Eili Andersson
Ulkoministeriö
maahantuloasioiden yksikkö, KPA-20
18.9.2024

Ulkoministeriön asiantuntijalausunto tarkastusvaliokunnalle

Tarkastuslautakunta on pyytänyt 6.9.2024 ulkoministeriötä toimittamaan kirjallisen asiantuntijalausuntonsa ulkoministeriön vastuulla olevista tehtävistä työntekijän oleskelulupahakemusten käsittelyyn liittyen. Ulkoministeriön maahantuloasioiden yksikkö toteaa lausuntopyynnön johdosta seuraavaa:

Hallituksen Talent Boost –ohjelman mukaisesti on edistetty työ- ja opiskeluperusteista maahantuloa 2023 syksystä alkaen jatkaen jo edellisen hallituskauden työtä. Ulkoministeriö tekee laajaa poikkihallinnollista yhteistyötä TEM:n, Migrin ja muiden sidosryhmien kanssa tavoitteena sujuvoittaa hakuprosessia, nopeuttaa päätöksentekoa ja ennakoida tulevaa kehitystä.

Ulkoministeriön hallinnonalan vastuulla olevat tehtävät liittyen työntekijöiden oleskelulupien käsittelyyn

Ulkoministeriön hallinnonalalle kuuluvat edustustojen ohjaaminen oleskelulupa-asioissa sekä edustustojen resursseista vastaaminen.

Suomen edustustot ottavat vastaan oleskelulupahakemuksen ulkomailla olevalta henkilöltä, tunnistavat henkilön ja tarkistavat, että hakemus on oikein täytetty ja että se sisältää tarvittavat asiakirjat ja tiedot (UlkL 69 §).

Edustustot ottavat tällä hetkellä vastaan sähköisiä ja paperisia oleskelulupahakemuksia 75 edustustossa ympäri maailmaa. 12 maassa hakijat jättävät hakemuksensa Suomen edustuston sijasta ulkoisen palveluntarjoajan VFS Globalin toimipisteissä.

Toimenpiteet työntekijöiden oleskelulupahakemusten käsittelyn nopeuttamiseksi ja prosessin sujuvoittamiseksi UM:n hallinnonalalla

UM:n ja Migrin yhteistyössä on kartoitettu toimia, jotka sujuvoittavat edustustojen vastuulla olevia lupatoimintoja. Kuulemismenettelyn yhdenmukaistaminen ja henkilökunnan ohjeistuksen selkeyttäminen ovat tästä esimerkkejä.

Edustustojen työhön vaikuttaa vahvasti asemamaan toimintaympäristö. Epäsäännöllisen maahantulon riskimaissa edustustovirkailija tarkistaa myös liitteiden sisältöä ja arvioi kuulemistarvetta tunnistautumisen yhteydessä

maahantulosäännösten kiertämisen, hyväksikäytön ja ihmiskaupan ehkäisemiseksi.

Oleskelulupahakemusten vastaanottaminen edustustoissa on työvoimaintensiivistä työtä ja edustuston mahdollisuus ottaa hakemuksia vastaan riippuu vahvasti henkilöresursseista. Oleskelulupia käsittelevien henkilöiden tulee olla Suomen kansalaisia, ja heitä koskee tarkat turvallisuusmääräykset. Edustustoissa on tyypillisesti vain muutamia henkilöitä, jotka ovat oikeutettuja käsittelemään hakemuksia sähköisessä järjestelmässä, ja heillä on myös useita muita konsuli- tai hallintotehtäviä. Edustustojen vastuulla olevia tehtäviä ei ole mahdollista automatisoida nykylainsäädännön puitteissa. Jotta edustustot pystyvät hoitamaan oleskelulupamenettelyyn liittyviä tehtäviään tuloksellisesti, riittävä resursointi on turvattava pitkäjänteisesti.

Ulkoministeriön maahantuloasioiden yksikön kiertävää tukiresurssia (9 hlöä) on kuluneen vuoden aikana hyödynnetty aiempaa suunnitelmallisemmin ja kohdennetummin mm. hakijoiden määriä koskevien ennakointitietojen pohjalta.

Edustustojen roolin jatkokehittämisessä voidaan tarkastella esimerkiksi ulkoisten palveluntarjoajien laajempaa hyödyntämistä sekä Maahanmuuttoviraston roolin edelleen kasvattamista.

UM:n arvio toimenpiteiden vaikutuksista käsittelyaikoihin

Huolimatta resursseihin liittyvistä haasteista tunnistautuminen edustustoissa on kuluneen vuoden aikana saatu järjestymään pääsääntöisesti alle kahdessa viikossa. Valtaosa hakijoista saa tunnistamisajan alle viidessä vuorokaudessa. Elokuussa vain kolmessa edustustossa 75:stä odotusaika ylitti hetkellisesti kaksi viikkoa.

UM:n kiertävää resurssia on hyödynnetty kaikissa työperäisen maahanmuuton kärkimaissa ja sen käyttö on ollut ratkaisevaa tavoitteiden saavuttamisessa.

Työlupahakemusten ajoittainen viivästyminen tietyissä edustustoissa johtuu etenkin opiskelijahakijoiden ja heidän perheenjäsentensä aiheuttamista ruuhkista, koska kaikkien hakijakategorioiden hakemuksia vastaanotetaan samoilla resursseilla. Kolmesta edustustosta, joissa jonoa esiintyi kuluneena kesänä, vain yksi sijaitsee hallitusohjelman mukaisessa Talent Boost –

kohdemaassa, Intiassa. Haaste on tunnistettu ja tänä kesänä New Delhin edustuston tueksi on lähetetty lisätyövoimaa, jonka avulla ruuhka saadaan purettua syyskuun 2024 loppuun mennessä.

Tästä syystä opiskelijahakemusten ennakointiin on yhdessä TEM:n ja Migrin kanssa kiinnitetty erityistä huomiota ensi vuotta ajatellen. Ulkoministeriön näkemys on, että jatkossa tulisi panostaa oppilaitosten ja hakijoiden toiminnan ohjaamiseen ja viestintään, jotta hakijapainetta ja ruuhkapiikkejä saataisiin tasoitettua.

Koska tällä hetkellä ei ole näkymiä edustustojen resursoinnin vahvistamisesta on tärkeää panostaa toimiin, jotka keventävät edustustojen työtaakkaa. Samalla on tarkkaan arvioitava eri kehittämistoimien vaikutukset nimenomaan edustustojen prosesseihin ja jatkossa kehitettävä oleskelulupaprosessia kokonaisvaltaisesti huomioiden kaikkien lupaviranomaisten tehtäväkenttä.